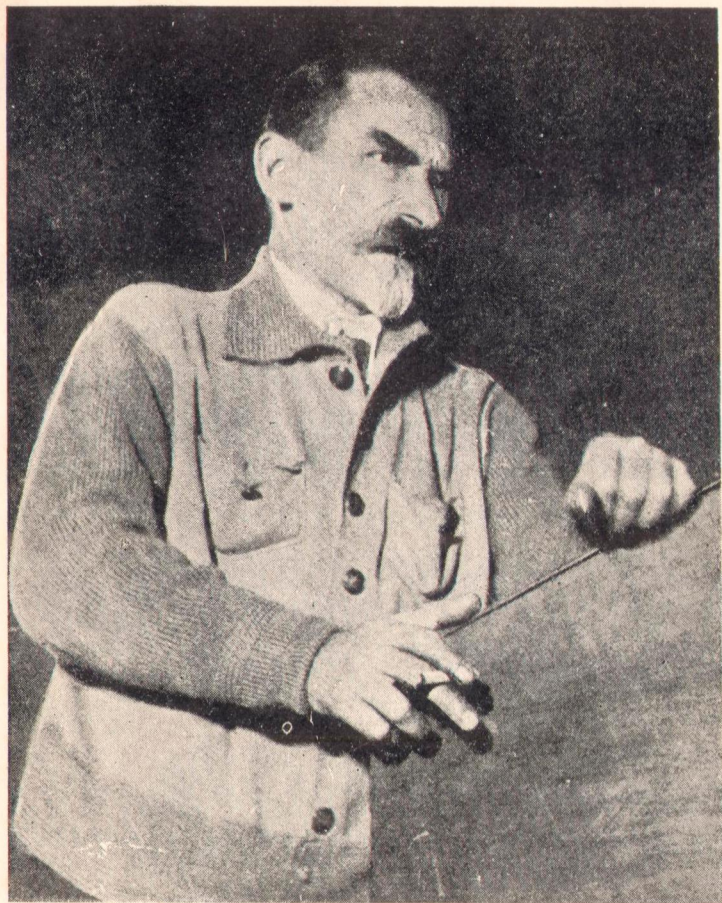

170653 170653
A P T
~ 10-11
1930

1930

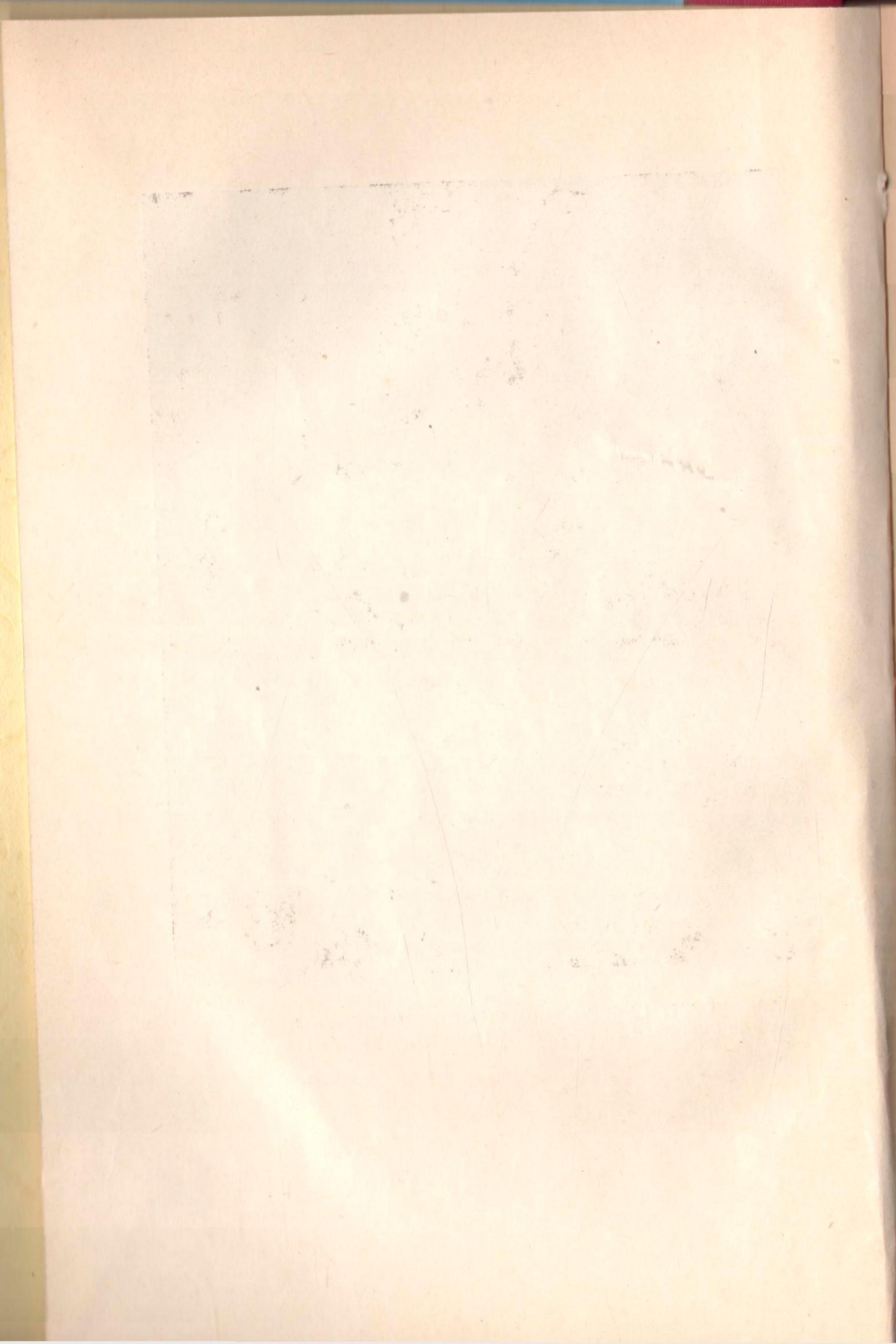
~ 10-11

А В У

НАРКОМОСВІТИ УСРР Т. М. О. СКРИПНИК РОБИТЬ ДОПОВІДЬ
НА 2-й СВІТОВІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ РЕВОЛЮЦІЙН. ЛІТЕРАТУРИ

20

Всеукраїнська Спілка пролетарських письменників (ВУСПП) гаряче вітає незламного більшовика, непримиренного борця за генеральну лінію ленінської партії—Вячеслава Михайловича Молотова на посту голови Ради Народніх Комісарів СРСР.

H

A

R

T

LITERARISCHE UND KRITISCHE MONATS
SCHRIFT DES ALLUKRAINISCHEN VERBANDES
PROLETARISCHER SCHRIFTSTELLER «WUSPP»
REDAKTIERT VON: I. KYRYLENKO, B. KOWALENKO, W. KORJAK,
I. KULYK, I. MYKYTENKO, H. OWTSCHAROW, S. SCHTSCHUPAK
STAATSVERLAG DER UKRAINE OKTOBER — NOVEMBER 1930

Г А Р Т

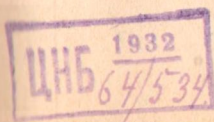
ЛІТЕРАТУРНО
ХУДОЖНІЙ ТА
КРИТИЧНИЙ
ЖУРНАЛ ВСЕ
УКРАЇНСЬКОЇ
СПІЛКИ ПРОЛЕ
ТАРСЬКИХ ПИ
СЬМЕННИКІВ

IV - ТИЙ РІК ВИДАННЯ
РЕДАГУЮТЬ: І. КИ
РИЛЕНКО, Б. КОВА
ЛЕНКО, В. КОРЯК,
І. КУЛИК, І. МИКИ
ТЕНКО, Г. ОВЧАРОВ,
С. Щ У П А К
Д Е Р Ж А В Н Е
ВИДАВНИЦТВО
У К Р А Ї Н И
1 9 3 0

ЖОВТЕНЬ—
ЛИСТОПАД

№ 10-11

68

Бібліографічний опис цього
видання вміщено в „Ділописі
Укр. Друку“, „Картковому
репертуарі“ та інших показ-
чиках Української Книжко-
вої Палати

Обкладинка художника
А. Страхова

Перша друкарня ДВУ
ім. Г. І. Петровського. Укр-
говліт 6523. 29/XII 1930.
Замовлення № 2596. Тираж
3.600 примірників

МИКОЛА СКРИПНИК

СТАН КУЛЬТУРНОГО БУДІВНИЦТВА В СРСР¹

I

СОЦІАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ

Доручення, що його дано мені, досить важливе і відповідальне. Зараз мені приходить перед представниками революційної літератури західно-європейських і східних країн виступати з доповіддю про культурну революцію в нашому Союзі, про її стан, її завдання, її перспективи.

Може легше було б виступати мені з такою доповіддю перед представниками західно-європейської культури взагалі, бо тоді приходилось би відзначати ті основні принципи установки, які відділяють наш світ від світу капіталістичного, бо тоді приходилось би водночас, доповідаючи про стан нашої роботи, весь час підкреслювати різницю лінії нашої роботи з лініями культурного розвитку західно-європейських капіталістичних країн. Мені прийшлося би тоді боротися з тими, перед ким я робив би доповідь і в такому разі за нашим більшовицькими звичаєм мені було б значно легше виступати.

Зараз я маю перед собою аудиторію, що складається з представників революційної літератури, представників літератури, що в значній своїй частині є пролетарською, яка за ознаку свого існування обрала революційну суть своєї діяльності, спорідненість з тою класою, що чинить пролетарську революцію в нашому Союзі і що творить пролетарський рух за кордоном. Я маю перед собою аудиторію, що в своїй творчості

¹ Доповідь на II Світовій Конференції революційної літератури 10/XI 1930 р.

йде або бажає йти в одному з нами напрямкові, в одному з нами річищі. І тому позвольте мені стати не на позицію боротьби і відрізнєння, а просто по-товариському повідомити вас про те, що ми робимо, які завдання стоять перед нами в цілому і передовсім на терені культурному.

Я вважаю, що мені не приходитьсь нагадувати вам, товаришам, що приїхали з капіталістичного світу, про всі ті брехні, інсинуації і клевету проти Радянського Союзу, що ними наповнена преса капіталістичних країн. Найпо-зніше може суть цієї писанини висловив один, в свій час досить відомий російський письменник Мережковський, коли він назвав перемогу Жовтневої пролетарської революції „царством грядущего хама“. Вся інша писанина, що виступає проти нас за кордоном, це є лише варіації цього основного наклепу і брехні, висловленої ще напередодні Жовтня Мережковським проти пролетарської революції і її влади.

Яке наше відношення до цієї назви? Ми представники тої кляси, що її стара влада поміщиків і капіталістів тримала на самому низу і яка тепер, піднявшись до влади, зруйнувавши до того стару владу і її державу, будує за своїм зразком і для своєї потреби цілу піраміду культурного розвитку людськості. Ми представники матеріялістичного світогляду, люди, що цілковито розуміємо механіку клясового суспільства і ті пружини клясової боротьби, що її рухають у кожній країні, що дають ключ для її розуміння і для дальшого її розгортання, але саме тому, що ми являємось представниками матеріялістичного світогляду, ми є передовсім представниками нової культури, пролетарської культури.

І тому дозвольте мені передовсім сказати декілька слів про ту основну базу цілої нової культури, що з неї виходить ціла наша продукція, ціле наше виробництво у творчій галузі. Наша культура є передовсім культура трудящих пролетарів, звільнених з-під влади поміщиків і капіталістів. Наша культура є передовсім культура раба, ще був тисячоліттями пригнічений маєтними клясами і лише тепер дивиться відкритими очима на своє майбутнє і своїми руками влаштовує своє життя. Наша культура є культура широкої самодіяльності мільйонів трудящих мас, що на чолі з пролета-

ріятим власними руками творять своє нове життя, влаштовують своє майбутнє. Ленін ще перед Жовтнем сказав, що „кожна куховарка мусить стати господаркою нашої держави“. Наша культура є культура пролетаріату, біднішого селянства, всієї трудящої людности, що на чолі з пролетаріатом лише тепер, після Жовтня, піднялись до того, щоб самим у своїх радах робітничих і селянських депутатів вирішувати своє життя.

І нам, представникам революційного пролетаріату, представникам матеріялістичного світогляду, людям, що стоять на точці зору пролетарської класової боротьби, нам, що скинули владу буржуазії, передовсім треба було поставити собі питання про основи влади буржуазії, про основи буржуазної культури. Нам відразу прийшлося зустрінутися з цілою низкою демократичних забобонів, що ними маєтні кляси поміщиків і капіталістів отруювали свідомість трудящих мас. Якими нікчемними, якими жалюгідними видаються нам тепер, після 13-ти років Жовтня, погляди прихильників буржуазного пацифізму щодо класової боротьби, вимоги дрібної буржуазії, яка після того, як ми скинули владу буржуазії і знищили буржуазну диктатуру, вимагала рівного розподілу всіх засобів ідейного впливу між всіма духовними течіями, між представниками всіх клас.

Ми цілковито розуміли, що буржуазно-поміщицька влада, що існувала до Жовтневої революції, була передовсім системою монополії маєтних клас поміщиків і капіталістів на всі знаряддя матеріяльні, на умови духовного впливу на широкі трудящі маси. Жовтень був не лише відвойованням цілої маєткової власности від капіталістів і поміщиків, але водночас був і відвойовання від маєтних клас матеріяльних основ ідейного впливу на широкі трудящі маси. Типографії і майстерні, літографії, театри і всі матеріяльні засоби, що на них базуються широкий ідейний вплив на маси, було завоювано трудящими масами нашого Союзу під час Жовтневої революції, під час загальної експропріації маєтних капіталістичних клас. І коли нам виставляли та ще й тепер виставляють представники дрібнобуржуазних верств і їх партій закордону докори, що ми, мовляв, не даємо вільного слова представникам антипролетарських партій, то ми цілком свідомо ставимось до цих

докорів і відповідаємо: а для якої мети, для якого соціального політичного завдання мусить бути пристосоване все це вільне слово для представників цих ворожих радвладі груп? І коли справа йде про те, щоб нам в нашій вільній республіці праці забезпечити вільне слово для ворогів радвлади, щоб вони гартували знаряддя проти пролетаріату, проти його соціалістичного майбутнього, то ми цілком свідомо, спираючись на волю мільйонів трудящих мас нашого Союзу, говоримо їм одне слово — ні. Ми завоювали Жовтневу революцію не для того, щоб потім дозволити буржуазії гартувати знаряддя, яким би вона могла пояснити дореволюційну капіталістичну монополію на всі засоби ідейного впливу на широкі трудящі маси.

Жовтнева революція сама по собі є величезне знаряддя свідомости, самодіяльності, організованости трудящих мас. Коли ми могли чітко сказати, що 25 років тому, під час революції 1905 р., коли перед нами повстало теоретичне питання, що було тоді цілком вирішене, питання про значіння для розвитку культури клясової боротьби і революції, то ми тепер можемо сказати більш того. Ми можемо поставити собі питання, чи можна було іншими способами за ті 13 років, що пройшли, провести таку величезну культурну роботу, що дали картину її я перед вами розгортатиму, коли б у нас не було одної величезної передумови для розвитку свідомости широких трудящих мас — диктатури пролетаріату. (Оплески). Так, товариші, лише диктатура пролетаріату, наслідком якої явилось широке піднесення свідомости трудящих мас, їх самовідданости, їх саможертвовности в боротьбі за соціалістичну перебудову, стала тим великим знаряддям, тою великою рушійною силою, яка підносить найуниженіші, найпригнобленіші, найпридавленіші шари трудящих до первісних основ клясової свідомости.

І я, доповідаючи вам на вашому пленумі про пролетарську революцію, про культурну революцію пролетаріату нашого Союзу, не можу обійти, не можу не зазначити передовсім те перше культурне завдання нашої кляси під час Жовтня, що ми знищили владу буржуазії, розв'язали розум і свідомість широких трудящих мас від гіпнози влади поміщиків, капіталістів, дали їм віру і переконання в їх власні клясові сили.

Це знаряддя диктатури пролетаріату не лише було основною провідною лінією і передумовою цілої нашої роботи, але являлось на протязі всього післяжовтневого періоду тою підставою, що ми за допомогою її провадили свою культурну роботу у всіх галузях. Лише скинувши владу буржуазії, лише знищивши старий апарат буржуазної держави, лише заснувавши нову, невидану досі в світі пролетарську державу рад, лише забезпечивши проведення в життя диктатури пролетаріату, можна було дійсно перейти до широкого розгорнення роботи для того, щоб підняти нову культуру, властиву переможній класі — пролетаріату, нову пролетарську культуру.

І друга умова стала перед нами — умова ліквідації тої спадщини, що дісталася нам від старих маєтних клас, і того стану, що в ньому находились в попередньому суспільстві широкі трудящі маси. Злидні, неучтво, пригнобленість, некультурність і відсталість у всіх напрямках були характерними рисами того стану, що в ньому тримали маєтні панівні класи наші трудящі маси до Жовтневої революції. Наше завдання, наша класова мета збудувати нове суспільство братерської солідарної праці, соціалістичної роботи, в якому здійсняться великі мрії старих соціалістів-утопістів, де кожний по своїй здатності працюватиме на загальну користь і кожного по його потребах забезпечуватиме суспільство. Цей великий ідеал комунізму стоїть і стане перед нами лише в наслідок важкої упертої самовідданої праці, для якого ми працюємо і мусимо працювати.

II

МАТЕРІАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ

Для того, щоб підняти культурний рівень, для того, щоб скласти нові умови для розвитку свідомості і знань широких трудящих мас, ми мусіли поставити перед собою завдання перебудувати ті умови, на базі яких широкі трудящі маси нашої країни могли завоювати собі інший вихідний матеріальний пункт.

Я маю можливість привести вам короткі підсумки нашої 13-тирічної роботи в цій галузі, або, краще сказавши, дані про підсумки дворічної нашої перебувчої роботи.

13 років пройшло з часу великого Жовтневого повстання пролетаріату в Петербурзі, за підтримкою пролетарів цілої нашої країни. За цей час нам прийшлося спочатку 4 довгих роки вести величезні бої, провадити громадянську війну з силами і керівництвом старої маєтної класи, що за підтримкою всього старого апарату, всієї сили і моці маєтних клас, що за матеріальною і грошовою допомогою капіталістичної буржуазії цілого світу повставала проти нас і посиляла проти нас раз за разом нові й нові озброєні сили, нові й нові озброєні армії, на всіх кінцях нашого Великого Союзу. Чотири роки точилася велика й кривава боротьба, під час якої карта нашого великого Союзу перекреслена була кривавими рисами різних фронтів громадянської війни, що в ній за радянської влади загинули сотні й сотні тисяч трудящого люду в боротьбі.

І лише в 1921 році можемо вважати період громадянської війни закінченим, коли ми повнотою могли поставити перед собою завдання господарчі, завдання складання матеріальних умов для культурного розвитку нашої трудящої людности. Однак, товариші, чотири роки імперіялістичної війни і чотири роки громадянської війни—це велика смуга подій і велика смуга широчезної руйнації всього життя, всіх матеріальних основ нашої країни.

І нам прийшлося з 1921 року аж до 1927 року в великих труднощах напруженими зусиллями провести поновлення й відновлення нашої в війні поруйнованої господарки.

Я пригадую собі 1921 р., коли мені спільно з представниками трудящих різних капіталістичних країн прийшлося побувати в Петербурзі і проїхати по цілому майже Союзу з півночі на південь, як тоді холодними руїнами стояли заводи, як тоді закинутими стояли підприємства, в яких тяжких умовах проходило наше життя. Після громадянської війни, що коштувала нам багато і багато сотень тисяч загинулих пролетарів і трудящих селян, що зруйнувала підвалини нашого життя, почалося відновлення нашої господарки.

Чотири, навіть п'ять років довгої впертої, напруженої праці прийшлося віддати нашому пролетаріатові для того, щоби врешті поновити те, що було зруйноване під час війни, і почати перехід до нових великих

завдань. І лише 2 роки тому ми перед собою поставили в повному розмірі завдання не лише відбудувати те, що було зруйноване війною, а перейти до перебудови нашої країни на нових, небачених у світі соціалістичних підвалинах, перейти до плянної соціалістичної перебудови господарства нашої країни.

2 роки невеликої, але вдячної праці, і ми маємо такі наслідки, що їх я можу вам тут навести. Загальна сума нашої товарової продукції в 1925-26 році рівнялася 15-ти з половиною мільярдів карбованців, а зараз вона дорівнює 28-ми мільярдам карбованців, цебто за два роки вона зростає на 80%. Коли ми візьмемо продукцію усупільненого сектору в промисловості, то в 25-26 році вона виносила 9 мільйонів карбованців, а зараз вона виносить 24 740 000 карбованців. Коли в 25-26 році питома вага промислової продукції усупільненого сектору складала 58%, то зараз вона складає 75%. Взяти хоч би таку галузь легкої індустрії, як виробництво текстилю. В 1918 році було вироблено 1.625 мільйонів метрів різних видів і гатунків текстильних виробів, а в 1929 році текстильна продукція виносить 2.960 мільйонів метрів. В цілому продукція текстильних виробів зросла більш, аніж на 60% у порівнянні з воєнним станом.

За 2 роки нашої перебудовчої роботи ми на базі перед тим відбудованого господарства величезними кроками посунули вперед нашу господарку і, як наслідок цього, ми зараз маємо перед собою широкий розвиток нашого господарства по всіх напрямках, як в сільському господарстві, так і в різних галузях нашої промисловости. Для характеристики сучасного нашого господарчого стану я можу навести вам характерні цифри про загальний національний прибуток нашої країни. В 1926-27 році, себто напередодні переходу до перебудовчої реконструктивної доби, цілий прибуток нашої країни рівнявся 23 мільярдам карбованців, а в цей рік він досягає вже 34 мільярдів карбованців.

Я не ставлю своїм завданням подати вам всі цифри того великого господарчого перебудовного процесу, що відбувається в нашій країні, однак не можу не зазначити деякі риси, що характеризують цілу базу, на якій будується нова культура, нова пролетарська держава. Пересічне зростання продукції

нашого Союзу за останні 3 роки після переходу до реконструктивної доби на рік дорівнює 15%. Та щоб зрозуміти ці цифри, відчувати їх значіння, треба порівняти їх з даними по інших країнах. І найліпше за все взяти країни найпередовіші, як, наприклад, Північно-Американські Сполучені Штати, де річне зростання продукції виносить від 3-х до 8%. Отже, ми маємо, з одного боку, пересічний річний приріст виробництва на 3—4% в капіталістичних країнах і, з другого боку, щорічне зростання виробництва в нашому Союзі на 15%. Різниця досить яскрава, але найхарактернішим може бути ще й таке порівняння. Я маю на увазі ті дані, що були нещодавно наведені тов. Сталіном щодо розподілу національного прибутку між різними класовими верствами.

Національний прибуток в цьому році в нашій країні виносить, як знаєте, 34 мільярди карбованців. А як же розподіляється національний прибуток між різними соціальними верствами у нас і в капіталістичних країнах? В Німеччині на долю капіталістів і поміщиків з цілого загального прибутку припадає 45%, і лише 55% від відробленої продукції іде на покриття зарплатні робітникам і селянам, що не користуються найманою працею. В Сполучених Штатах Північної Америки 46% прибутку всієї продукції іде в кишені капіталістів, а в Англії 55% цілого національного прибутку щорічно йде як платня капіталістам, що її забирають вони у трудящих мас, користуючись своєю владою. Жовтнева революція скасувала матеріальну базу для існування у нас великих капіталістів, цебто відняла те знаряддя, що за допомогою його провадиться перерозподіл національного прибутку на свої кошти. В 1927-28 році на долю куркулів і непманів припадало 8,1% з цілого національного прибутку, але вже в 1928-29 році доля їх в національному прибуткові зменшується до 6,5% і вже в цьому 1929-30 році доля куркулів і непманів в цілому національному прибуткові нашої країни дорівнює 1,8%, навіть менше, ніж 2%. Це є наслідок нашої пролетарської революції, це є найхарактерніша риса того великого перевороту, що зробила Жовтнева революція, тих матеріальних умов, що на них базується ціле будівництво нової пролетарської культури в нашому Союзі.

Наша країна — це країна, де пролетаріят був відносно нечисленний, нараховуючи до 3⁰/₁₀₀ населення, де величезну більшість трудящих мас населення складало селянство, що вело дрібне господарство. Індивідуальна власність, що залишалася нам на спадщину від попередніх років розвитку господарства, була тою базою, що на ній зміцнювали свою владу царат і поміщики. Переможний пролетаріят нашої країни, скинувши владу поміщиків і капіталістів, в житті, в способах виробництва, в політиці, в економіці проводить політику міцного союзу робітництва і біднішого та середнього селянства. На цьому союзі базувала свою політику радянська влада під час жорстоких кривавих років громадянської війни і далі під час відбудовного періоду. На принципах зміцнення такого союзу ми будуємо свою політику тепер, під час реконструктивного періоду.

Старі засоби матеріального існування селянства, з низькою допотопною технікою господарювання, зрозуміло, ніяк не могли стати підвалиною для нового піднесення матеріального і культурного рівня широких селянських мас. Перші два роки нашої перебудовної роботи поставили перед нами завдання знайти інші шляхи для практичної матеріальної допомоги в господарюванні селянства новими технічними спеціальними методами. І цього року ми бачимо перед собою велику хвилю самодіяльної роботи широких трудящих мас селянства. Наслідки цієї роботи вже видно тепер. 35⁰/₁₀₀ селянських мас об'єдналися для колективної праці на нових соціалістичних підвалинах. Ми вже зараз кинули більш 20 тисяч тракторів на село, лише в одні радгоспи, і більш як 400 тисяч кінських, технічних, тракторних сил складають матеріальну базу для технічної перебудови сільського господарства. Технічна революція в сільському господарстві зараз перетворюється в життя, і на цій базі і на колективному об'єднанні зусиль селянства йде великий процес соціалістичної перебудови господарства.

Я мушу, товариство, відзначити не лише матеріальне, а й культурне значіння цього великого процесу. Селянин, відірваний в господарчому відношенні, працюючи окремо на своєму полі, без зв'язку зі своїм сусідом, — індивідуалістичний по своїй натурі, як індивідуальна його праця. Перехід широких мас селянства від інди-

відуальної праці з низьким технічним рівнем до нових метод колективної спільної праці, пристосованої до нових завдань, є водночас процес великої культурної революції, яка переробляє селянську психологію на пролетарський лад, яка створює в широких трудящих масах селянства нову пролетарську психологію, нове пролетарське ставлення до праці, нове колективне ставлення до цілого обсягу соціальних завдань. Зараз наше село проходить не лише процес колективізації, переходу на нові форми суспільної колективної праці, але водночас воно являє собою велику історичну лабораторію, велику майстерню історії, де зараз життям виробляються нові культурні надбання, нова психологія, нові психологічні навички сотень тисяч трудящого селянства.

Наш великий учитель Маркс говорив про „ідіотизм селянського життя“, про те, що трудящий селянин, живучи окремо, працює розрізнено, індивідуальними засобами виробництва, що його індивідуалістична праця ставала перешкодою до дальшого оволодіння знаннями, технікою, до виявлення ініціативи з боку широких трудящих мас селянства. Протилежність між містом і селом це є віковичне прокляття „культурної“ спадщини, що залишилося нам від старої влади поміщиків та капіталістів. Нашим завданням є знищити цю віковичну прокляту спадщину і покрити своєю працею всю безодню, прірву, яка відділяє культурний стан села від міста, пролетаря від селянина. Практичний шлях до цього це — самодіяльна робота широких трудящих мас, виявлена в широчезній і величезній повені соціалістичного об'єднання селянських мас. Ви цілковито мусите згодитись зі мною, що процес колективізації, який тепер проходить на селі, є водночас величезний процес пролетарської обробки мільйонів трудящих мас, переходу їх від низької, що була тисячу років тому, психології і техніки праці до нової технічної праці і до нової психології, до нової пролетарської культури.

Не наводячи всіх даних про той господарчий рівень, якого досягає наш Радянський Союз, я мушу характеризувати вам ці основні шляхи, ці знаряддя, що ми ними перебудовуємо на соціалістичний лад все наше життя. Ми — країна бідна, злиденна. До того ми в

наслідок руйнації, що її принесли 8 років війни, почали свою роботу на низькому рівні, що становив 10 — 20% довоєнної продукції. База була надзвичайно низька, і на нас з призирством високомірно і погордливо дивилися представники західно-європейської буржуазії, що відвідували нашу країну в перші роки нашої відбудовної діяльності. Але, товариші, у нас знайшлося те знаряддя, що їм можна було перебудувати, відбудувати зруйноване і перебудувати на новий соціалістичний лад все наше життя.

Пролетарська революція дала нашим трудящим масам високі запаси творчого, пролетарського ентузіазму. Пролетаріят — творець виробництва, творець продукції, це творець „пар екселянс“, який по самій своїй суті ставиться до виробництва не пасивно, а активно. Він є основним чинником цілого виробничого життя. Він це відчуває, він це усвідомив собі. В капіталістичних країнах ця його свідомість пригнічена, отруєна опіумом класового гніту цілої буржуазної культури, цілої машинерії буржуазної влади. Пролетарська революція звільнює пролетаріят від цих засобів ідейного впливу буржуазії, заставляє його цілком впевнитись у своїх силах, розв'язує всі творчі сили пролетаріату і дає нові пункти для прикладання його енергії. І цей процес пролетарської революції був водночас процесом великих мільйонів — і десятків мільйонів, міряних, творчою діяльністю широких трудящих мас нашої країни. Коли ми візьмемо і порівняємо той стан, в якому зараз ми, з тим станом, який був під час того, коли ми кінчали громадянську війну, то можна дивуватись, як дивуються туристи західно-європейських і американських країн, що відвідують Радянський Союз. Ми цьому не дивуємося. Ми певні і знаємо, який великий запас творчої енергії є у наших трудящих мас і як він дає себе відчувати по всіх напрямках нашої великої творчої роботи.

Наша перебудовна робота, творення основних матеріальних умов для нової пролетарської культури це не просто пряма лінія, де так би мовити, одне виходить з другого силою своєї історичної логіки. Кожен крок нашої роботи це наслідок величезної класової громадянської війни. Нема такого терену в нашій радянській країні, ні в матеріальному, ні в духовному, ні в

16. політичному, ні в якомубудь іншому відношенні, де б нам не прийшлося щодня, щомісяця і щороку зустрічатися з ворожими силами наших класових супротивників, де б творчу роботу нашої організації не зустрічав пританий, але пляново організований опір наших класових ворогів. Зараз ми розкрили цілу низку шкідницьких, контрреволюційних організацій, що працювали в різних галузях нашої господарчої діяльності, в різних галузях наукового, літературного, мистецького життя. Перед нами цілковито виявилась правдивість слів Енгельса, коли він говорив, що після пролетарської революції одним з найбільших ворогів пролетарської влади будуть старі буржуазні спеціалісти, що духом і тілом віддані буржуазній владі. І дійсно, наші старі буржуазні спеціалісти в значній кількості, зокрема ті, що стояли найближче до буржуазних верстов, до буржуазної влади, свідомо і пляново вели шкідницьку, контрреволюційну діяльність по всіх галузях нашої роботи.

Коли ми візьмемо ті досягнення, про які я доповів вам, коли ми маємо перед собою здійснення в основному всіх заєдань перших двох років соціалістичної, перебудовчої п'ятирічки, то це є наслідок великої класової боротьби і великих зусиль, прикладених пролетарською класою. Лише на 1-е березня 1930 року ми мали близько 2 мільйонів робітників, охоплених соціалістичним змаганням, і біля 1 $\frac{1}{2}$ мільйона пролетарів, організованих в ударні бригади. Новими методами соціалістичної праці, колективної роботи, взаємної пролетарської перевірки, через скрізні бригади, через взаємну допомогу, через буксири, через соцзмагання, через ударні бригади, через широке розгорнення пролетарської самокритики відповів пролетаріят на шкідництво наших класових ворогів.

В цьому є ключ того, чому ми зуміли перебороти класові ворожі виступи. І в цьому є характерні риси того, що відзначає нову культурну пролетарську працю в наш перебудовний період. Теперішній період дає нам картину нової культурної праці, що базується на нових пролетарських, соціалістичних методах, які пролетарська класа винаходить і пристосовує з своєї ініціативи на підприємствах, фабриках і заводах. В капіталістичних країнах пролетаріят працює з примусу

з голоду, бо сила класових співвідношень давить на нього і примушує його віддавати свою працю на користь, на зиск капіталу. Пролетарська революція, звільнивши пролетаріат від експлуатації, ставить перед ним проблеми виробництва, як виробництва. Його класове завдання і цілого виробництва стоять перед ним в розгорненому пляні. І класовою свідомістю пролетарська маса відзначає своє нове, інше, аніж в капіталістичних країнах, ставлення до праці, відшукуючи під час перебудовної доби нову культурну пролетарську працю.

III

НАШІ ДОСЯГНЕННЯ

Я взяв лише деякі риси, деякі показники тих матеріальних передумов для цілої державної, освітньої і культурної революції в нашій країні, що їх дала нам пролетарська революція і диктатура пролетаріату. Ми будемо і розгортаємо свої завдання, відповідаючи класовим стремлінням пролетарської класи і її класовому ідеалу. Нашою програмою є перебудувати суспільство на нових засадах комунізму, на колективній співпраці, де зникне класовий розподіл трудящих. Шляхом до цього є завойовання нового знаряддя класової свідомості через культурне піднесення трудящих мас.

Наша декларація в цьому відношенні говорить таке вся освітня система нашої країни, вся освітня культурна робота нашої республіки має своїм завданням вигартувати, виховати нове покоління, здатне будувати й остаточно збудувати соціалізм. Товариство, я звертаю вашу увагу на цю великого значіння формулу, що її дала Жовтнева пролетарська революція. Нею ми цілковито визначаємо суть, питому вагу, стремління і значіння пролетарської революції нашої нової пролетарської держави. Ми міряємо пролетарську культуру, ми міряємо культурні досягнення тим, яке значіння, яку питому вагу й силу вони мають для великого завдання соціалістичної перебудови нашої країни. Ми віддаємо честь і пошану художній якості кожного культурного твору, музичним властивостям, літературним стилям і т. інш., але все це для нас підпорядковано

основному завданню, завданню соціалістичної перебудови цілої країни, цілого суспільства. Для нас вся культура, всі її терени і ділянки мусять мати цільове спрямування, мусять бути присвячені і освячені великим гаслом соціалістичної перебудови країни.

Найвищі терени духовної продукції стоять перед нами, і ми їм приділяємо увагу, але водночас від нас потребують уваги найелементарніші умови культурного піднесення трудящих мас. Культурна робота у нас стоїть передовсім, і в першу чергу, як освітня робота. Ленін якось говорив, що „письменність це не є культура, це є передумова культури“, а нам у спадщину від влади поміщиків і капіталістів залишились десятки тисяч і мільйони неписьменних людей, позбавлених елементарної можливості пробиватись до знання, здобувати собі елементарні клясові знання і брати участь у широкій суспільній роботі.

І я маю перед вами відчитатись, що зроблено нами в цій галузі за період, що пройшов. Зараз, в цей момент, коли я перед вами промовляю, по школах першого ступеня нашого Союзу вчать ся близько 12 мільйонів дітей, і водночас зараз по цілому нашому Союзу 10 з половиною мільйонів дорослих робітників і селян ліквідують свою неписьменність, що залишилась від старих часів. У нас на Україні протягом минулого року ми ліквідували неписьменність у 2.100.000 трудящего населення. В цьому році ми поставили перед собою завдання протягом цього року остаточно ліквідувати неписьменність в цілому нашому Союзі.

Сотні років влада капіталістів і поміщиків тримала у ярмі трудящі маси і лише тепер, після Жовтневої революції, після переходу до завдань соціалістичної реконструкції країни, перед нами постало у всю височінь завдання новими прискореними темпами розвіяти цю чорну пляму на мапі нашої країни. Зараз ми маємо по цілому Союзу 62% письменних, 75% письменних на Україні і 60% письменних по РСФРР. В Туркменістані ми маємо 25% письменних і 20% письменних в Узбекистані. Ми маємо, таким чином, перед собою завдання покрити великий борг — завоювати письменність для елементарних умов культури широких трудящих мас. При чому для деяких народів ця заборгованість така: на Україні ми мусимо навчити про-

тягом одного року з половиною мільйони людей. У інших народів ця заборгованість ще більша, наприклад, в Туркменістані 85% населення ми мусимо навчити письменности, елементарної науки свідомости.

Повинен зазначити, що велику революцію проведено щодо цього для всіх східних народів тюркменської, арабської письменности, де протягом останніх років перейдено на латинську абетку, і це дало можливість відразу притягти до навчання мільйони трудящих мас. За нашим прикладом до цієї нової латинізованої абетки переходять і інші народи арабської письменности. в Туреччині, Афганістані і Персії.

Для того, щоб вам визначити питому вагу і значіння цих елементарних завдань, що стоять перед нами, я дозволю собі довести до вашого відома вартість проведення загального початкового навчання. Протягом одного року на проведення загального початкового навчання ми витрачаємо близько 4 мільярдів карбованців, в той час коли весь кошторис „антинародного міністерства просвіщення“ (оплески) вкупі з земським і іншими кошторисами не дорівнював навіть 70-ти мільйоном. Отже, шановне товариство, ми маємо перед собою протягом цього другого року соціалістичної п'ятирічки величезні, небачені досі темпи виконання. Коли я вам наводив дані про те, що матеріальні галузі виробництва розвиваються темпами збільшення на 15% пересічно, то щодо виробництва ідейного, щодо завоювання матеріальних передумов культури, елементарної письменности, елементарного навчання, — відсоток розвитку щороку досягає 80%.

Для вас, товариші письменники, що приїхали здебільшого з країн старої капіталістичної культури, де капіталістичний спосіб виробництва вимагає вже елементарного письменного робітника, там, де відсоток неписьменних уже давно невеликий, для вас може здатися дивним, що мені, представникові культурно-освітньої роботи на Україні, приходится свою доповідь про культурний стан, про культурну революцію в нашому Союзі починати і пишати цифрами про ліквідацію неписьменности і про загальне початкове навчання.

Ми, одначе, ніяк не можемо погодитися з будь-яким високомірним, згори взятим ставленням до тих елементарних завдань. Навчити звичайної азбуки, навчити

писати й читати — це елементарні, найпростіші завдання, але, шановні товариші революційні письменники, це елементарне завдання є помножене в нас на десятки мільйонів люду, і тут вся наша робота придбає нового, іншого значіння, виявляється в своїй новій революційній вазі, в своєму новому значінні — дальшого духовного поступу трудящих мас нашого Союзу.

Дозвольте мені від цих елементарних завдань перейти до нашої дальшої роботи в культурній галузі, до стану середньої і нижчої школи. В індустріальній, технічній, транспортній, сільсько-господарській школі масової освіти на початок жовтня було в нашому Союзі 331 тисяча учнів, у технікумах і середніх школах було в нас 300 тисяч, і в наших вищих школах було 245 тис. студентів. До революції по цілому Союзу теперішньої території було 63 вищих учбових заклади, а зараз у нас є 238. Таким чином, ми маємо перед собою велике число нових фабрик, що готують нові кадри для нашого Союзу.

Я дозволю собі звернути вашу увагу на цю проблему кадрів в нашому Союзі, на її значіння для цілої пролетарської культури. Дарма було б гадати, буцім культура спеціально відзначається такими ознаками, як література, театр, музика, образотворче мистецтво і т. інш. Культура складається з цілого запасу кваліфікованих сил, що за допомогою їх провадиться господарча і соціальна перебудова країни. Для того, щоб провести ту велику роботу перебудови країни з півтораєста мільйонами люду, треба мати великий запас свідомости, енергії, творчої ініціативи і широкий запас нових творчих кадрів. Велика сила нових середніх і, зокрема, вищих учбових закладів — це є наші фабрики і заводи, що їх завданням є виробництво нових кадрів, нових кваліфікованих сил для проведення цілого процесу соціалістичної перебудови країни.

Проблема кадрів у нас є зараз одна з найважливіших проблем, це є питання тої сили, що за допомогою її провадитиметься соціалістична перебудова в різних галузях, в тому числі в галузях високохудожньої мистецької творчости. Нові кадри у нас виготовляється зараз в значно більшій кількості, ніж раніш, і водночас в нових числах нового соціального гатунку.

У мене є дані про те, який був соціальний склад в вищих і середніх дореволюційних школах на 1-е січня 1914 року. Серед цих студентів і гімназистів було потомствених дворян 6,5%, особ. дворян і чиновників 18,5%, з духовенства 4,8%, почесних громадян і купців 9,6%, міщан і цехових — 32,1%, селян і козаків — 25,5% і інших решта. Для біднішого селянства, робітників місця в середній і вищій дореволюційній школі не було.

Соціальний склад наших вишів зовсім інший. В наших вишах на 1929-30 рік вчиться 63,7% робітників, а решта відсотків здебільшого припадає на бідніше й середнє селянство. Ми виготовуємо нові кадри не лише новими методами, але й нової соціальної і політичної якості.

Дозвольте мені, товариші, подати вам деякі дані ще про одні елементарні заходи культурної роботи нашої країни — це про елементарні заходи масової політичної освіти у нас. По цілому нашому Союзу в 1927-28 році було 21.876 хат-читалень, 6.117 клубів, здебільшого робітничих, 23.000 бібліотек і 8.520 кіноустановок. За 5-тирічним пляном в 1932-33 році будемо мати 38.283 хати-читалень, 7.600 клубів, 84.500 бібліотек і 34.700 кіноустановок. Уже зараз наша бібліотечна мережа являє собою серйозний засіб ідейного впливу на широкі трудящі маси. Наприклад, Ленінська бібліотека в Москві за останній рік задовольнила 1.112.700 вимог на книжки і посідає вже третє місце в світі і перше місце в Європі за кількістю виданих книжок. Ця масова культурно-освітня робота в наших школах, хатах-читальнях і бібліотеках ведеться на всіх тих мовах, що є у нас. В школах нашого Союзу в 1929 році навчання велось на 70-ти мовах. На Україні в тому ж 1929 р. в школах велось навчання на 11-ти мовах, і в цьому році ведеться на 17 мовах.

Від цих даних про елементарні заходи розвитку культурного стану населення дозвольте перейти до даних більш безпосередньо нам, як письменникам, бльзких, до даних про стан преси і друку. В 1927 р. по цілому Союзу було видано 221 мільйон примірників книжок, а в тому ж році надруковано лише одних назов книжок 32.664. Який був внутрішній розподіл

всієї книжкової продукції до війни і тепер? Всі книжки, що їх видавано за дореволюційного часу, так розподілялися за своїм напрямком. Богословська література у всій книжковій дореволюційній продукції становила 13%, а у нас вона становить нуль. Ми визнавали за непотрібне витрачати папір і типографські засоби на друкування богословських книжок, а замінили їх книжками ангирелігійної наукової пропаганди. Підручники для широких мас досягали до революції 10% книжкової продукції, а тепер вони становлять 24% цілої нашої книжкової продукції.

А тепер дозвольте зупинитися на літературних виданнях до війни й тепер. Ви слухатимете окрему доповідь у цьому питанні, і я не буду наводити чисел, алеж деяких даних не можу не навести. До революції літературні видання займали 15% у всій книжковій продукції, зараз — 5,5%. Питома вага літературних видань у нас упала, алеж абсолютна кількість значно виросла. В цьому році, наприклад, в нашому Союзі видано 11 мільйонів примірників літературних художніх творів. Питома вага літературних творів у цілій книжковій продукції зменшилася не тому, що ми надаємо менше значіння літературній творчості, аніж вона мала до революції, зрозуміло, ми багато літературного хламу не видаємо, він нам непотрібний, а тому, що надзвичайно піднялося завдання піднесення широкої масової роботи, а разом з ним видання підручників, масової політичної і технічної літератури.

Дозвольте мені, товариші, подати деякі дані по Україні. На Україні до революції, з 1798 р. до 1916 р., цебто за 118 років, надруковано було українською мовою 2.804 назви. Після революції, з 1917 р. по 1927 рік, було видано українською мовою 10.218 назв, в 1929 р. 4.827 назв книжок і в 1930 р. видається 7.000 назв українських книжок. За один цей рік видається книжок українською мовою в чотири рази більше, ніж за 118 років до революції. (Оплески). Це вказує на ту велику революцію, що її провела наша пролетарська диктатура у виданні книжок українською мовою і взагалі щодо цілого культурного стану багатомільйонних, колись пригноблених народів нашої країни. Щодо газет, то на Україні зараз виходить 155 багатотиражних друкованих газет і 226 заводських, і крім того є велика

кількість стінних газет. Загальний щоденний тираж газет, що виходять на Україні, досягає 4 з половиною мільйонів примірників, а по цілому Союзу понад 14 мільйонів примірників. Стан нашої преси навіть не можна порівняти з тим, що був до революції. Я пригадую до революції, в 1913—14 р.р., коли я працював в до-революційній „Правді“, найбільший тираж „Правди“ доходив тоді до 40 тисяч примірників, та й то з них більшу частину встигала конфіскувати поліція. А інші газети, що видавалися тоді, були знаряддям отруєння широких трудящих мас найганебнішими дрібнобуржуазними та буржуазними забобонами. Зараз з переходом на районову систему організується велика кількість нових районових газет.

Завдання, що стоять перед нами, мають величезну питому вагу і величезне значіння в культурному розвитку нашої країни і можуть бути проведені лише новими методами і новими шляхами. Наші освітні і культурні питання розв'язуються тепер у світлі широкого розвитку самодіяльності трудящих мас. Дозвольте мені навести деякі дані про один з величезних способів культурного піднесення трудящих мас, нашої робітничої класи, яким являються профспілки. Профспілки ще три роки тому, на перше жовтня 1927 року, нараховували 11.441.400 членів, в 1929 році на перше жовтня вони нараховували 11,585.000 членів, і зараз число їх членів досягає 12 мільйонів, при чому охоплено ними робітників понад 80%. Профспілки своєю роботою серед широких трудящих мас провадять величезну працю для їх культурного піднесення. На кожному заводі, на кожному підприємстві, в кожному цеху є елементарні робітничі клуби,— червоні кутки, де під час перерви провадиться самодіяльна культурна робота, де дають повідомлення про події в різних капіталістичних країнах, де робиться коротенько оцінку художніх творів, де проходить обговорення художніх, мистецьких, політичних і інших проблем. Десятки тисяч червоних кутків по всіх фабриках і заводах нашого Союзу—це величезний механізм культурного впливу і піднесення широких трудящих мас наших профспілок.

Поруч з цим маємо такий спосіб культурного піднесення трудящих мас, як делегатські збори робітниць

24 і селянок, цього року їх кількість досягає 107 тисяч делегаток, що охоплюють і об'єднують навколо цих делегатських зборів декілька мільйонів робітниць і селянок.

Добровільні товариства — такі, як „Спілка безвірників“, що в 1928 р. мала лише 88.402 члени, а зараз нараховує два з половиною мільйона членів. Це добровільна самодіяльна організація, що провадить значну культурну роботу серед трудящих мас, що на засадах наукових знань природи і суспільства переборює релігійні забобони і тим знищує цю перешкоду до культурного розвитку трудящих.

Союзна Товариство Осоавіяхем позаминулого року мало 2 мільйони 950 тисяч членів, а цього року число його членів зросло до 3.100.000. Це товариство провадить велику роботу серед своїх членів та серед широких трудящих мас шляхом озброєння їх елементарними знаннями в галузі хемії та авіації.

Велику і значну культурно-політичну роботу провадить така суспільна добровільна організація, як МОПР, що лише по Україні нараховує в цьому році понад мільйон членів.

Комсомол зі своїми двома з половиною мільйонами членів провадить теж значну культурну роботу серед нашої робітничо-селянської молоді. Також таку велику культурну роботу серед трудящих мас провадить ще одна наша організація, наша робітничо-селянська Червона армія. В нашій Червоній армії провадиться велика і глибока політична й культурна робота. Наша Червона армія не є лише знаряддя оборони нашої соціалістичної батьківщини від нападу ворожих капіталістичних сил, а поруч з цим наша Червона армія є школою для широких мас трудящих, яка вчить їх боротися і будувати соціалізм. (Оплески).

Культурною і великою силою у нас є піонерський рух, який на початку цього року організаційно охоплював 3.300.000 дітей.

Я також хотів звернути вашу увагу на ту активність, що виявляється у нас під час виборної кампанії до рад, скільки ви, товариші революційні письменники капіталістичних країн, в буржуазних часописах цих капіталістичних країн напевне читали про „криваву диктатуру“ в Радянському Союзі, про перевагу демократії

в капіталістичних країнах над диктатурою пролетаріату в Союзі рад. От дозвольте, я наведу кілька порівнянь участі в виборах в капіталістичних країнах і у нас. Найбільший відсоток явки на вибори в капіталістичних країнах дорівнює 60%, а у нас в 1929 р. під час виборів до рад брали участь 81,9% всього нашого виборчого корпусу.

Всі ці самодіяльні організації, всі ці прояви широкої суспільної, політичної самодіяльності трудящих по різних напрямках, різними струменями, скеровані до одного і того ж, щоб самодіяльними зусиллями піднести свідомість, культурний рівень, організованість широких трудящих мас нашого Союзу і скерувати на дальше просунення завдань соціалістичної перебудови країни, на посилення, пожвавлення темпів, на здійснення нашого гасла — п'ятирічної соціалістичної перебудови за 4 роки.

На базі цієї самодіяльності, на базі цієї піднесеної широкої масової культури робітничих і бідняцько-середняцьких селянських мас зростають у нас і найвищі галузі культурного і мистецького терену. Я вже навів вам дані про кількість книжок, про кількість видань в різних галузях культурної, політичної і літературної діяльності, а тепер дозвольте навести дані про кількість робітничо-селянських кореспондентів у нашому Союзі, що являється одним із важливих чинників у проведенні культурної революції. В 1927 р. робітничих кореспондентів було 115 тисяч, а в травні 1930 р. їх нараховувалось 533 тисячі. Півмільйонна армія робкорів у нашому Союзі — це та нова сила культурних робітників, яка йде в наші газети, в наші часописи, це є пролетарські піонери нової пролетарської літератури, нової пролетарської культури.

Щодо літературних гуртків, то про кількість їх по Союзу у нас нема повних даних, а ті дані, що є, значно переменшують їх число. Дані, що я міг підібрати, вказують, що всього по Союзу є близько 1.400 літературних гуртків і в них понад 28 тисяч початківців - літераторів робітників і селян. Коли наші літературні пролетарські організації висувають зараз гасло — ударника до пролетарської літератури, — я цілковито вітаю це гасло й гадаю, що наведені мною цифри цілком пояснюють, що це гасло говорить не лише про майбутнє, а й про те,

що є і що далі треба підтримувати і розвивати. Ти сяча чотириста літературних гуртків по місту й селу і понад 28 тисяч початківців-літераторів, це ті, що дають основну силу робітників нашої літератури підприємствам, фабрикам і заводам, колгоспам і радгоспам.

Коли взяти інші галузі нашої роботи — театральномистецьку галузь, то, на жаль, товариші, я не міг найти повних даних про театральну мистецьку роботу по цілому Союзу і наведу лише дані по УСРР. В місті за 1930 рік було дано 16 тисяч театральних вистав, крім того силами театральних робітничих гуртків по робітничих клубах було дано 17.760 вистав. У селі робітничо-селянські театри дали 9.720 вистав, і селянські театральні гуртки дали 50.000 вистав. Отже, на рік один лише 1930 рік, по Україні пройшло близько 100.000 вистав, з них близько 70.000 дано самодіяльними робітничо-селянськими театральними гуртками. Концертів за цей час було дано у місті 4.500 і 16.000 на селі. Крім того, музикально-вокальними гуртками дано в місті 16 тисяч концертів і 50.000 концертів на селі. Я не можу зараз навести даних про те, яка кількість вистав і концертів була дана за цей рік по цілому Союзу, але ми знаємо, що Україна посідає приблизно одну п'яту частину в цілій матеріальній духовній роботі цілого Союзу, і для того, щоб отримати дані по цілому Союзу, ми мусимо помножити цю частину в п'ять разів. Мушу додати, що так само, як на терені літературної творчості, так і на терені музично-театральної творчості проведено велику внутрішню революцію. Представники робітничої кляси, взявши керівництво творчим тереном, ведуть загострену повсякденну боротьбу з тими творами, що являють собою залишки впливів буржуазної і дрібнобуржуазної кляси. Вони свою роботу і боротьбу скермовують на те, щоб через літературу, театр, образотворче мистецтво, музично-вокальну творчість проводити нові впливи, виявляти обличчя нової кляси, щоб мистецтво різних гатунків і видів поставити на послугу великим завданням соціалістичної перебудови країни. Ми визнаємо, підтримуємо, вітаємо на творчому терені все те, що йде на підсилення працездатності і творчоздатності пролетарської кляси, що йде цілковито в річище нашої пролетарської соціалістичної творчості.

НАЦІОНАЛЬНЕ ЗА ФОРМОЮ,
ПРОЛЕТАРСЬКЕ ЗА ЗМІСТОМ

Зупиняючись на різних теренах нашої культурної роботи, я весь час підкреслював те, що ця робота ведеться по всіх кутках нашого великого Союзу, серед всіх загонів півторастамільйонного нашого населення, серед усіх народів нашого великого братерського Союзу, визволених Жовтнем.

Я мушу підкреслити і те нове і те велике, що дав Жовтень для розвитку пролетарської культури, це нові підвалини братерської співпраці, братерського співжиття трудящих мас всіх народів, які живуть в нашому Союзі.

Національне питання є той поріг, що на ньому спотикається кожна демократична теорія, бо вся влада у капіталістичних країнах побудована на соціальному пригніченні пролетаріату і селянських мас, на національному і колоніальному пригніченні колоніальних і напівколоніальних народів. Лише пролетарська революція, лише пролетарська влада, скинувши владу буржуазії, були спроможні знищити ті суспільні протиріччя, що диктувалися соціальним і національним пригніченням, і поставити в повному обсязі і розрізі завдання знищення національних нерівностей, збудування нового суспільства, братерської співпраці і співжиття всіх народів.

Наш Союз Соціалістичних Радянських Республік побудовано на інших умовах, на інших підвалинах не лише тому, що він є державою іншого гатунку, іншої соціальної суті, аніж капіталістичні держави, не лише тому, що він є державою рад, де керують широкі трудящі маси робітників і селян безпосередньо через своїх робітничо-селянських і червоноармійських депутатів. Наша Республіка, наш Радянський Союз, є окрема, досі не бачена у світі держава об'єднаних в єдину республіку самостійних і суверенних національних республік, як РСФРР, БСРР, УСРР, Узбекика СРР, Туркменська СРР, Таджикицька СРР, Закавказька СФРР, що складається, в свою чергу, з трьох незалежних республік: Грузії, Вірменії, і Азербайджану. Але в кожній цій республіці поруч з національною більшістю проживає

ціла низка народів, що складають там нац. меншість і які є, об'єднані в національні республіки і національні автономні області. На Україні ми маємо таку автономну республіку Молдавську. В РСФРР входять як автономні республіки: Башкирська, Бурято-Монгольська, Дагестанська, Казахська, Корельська, Кара-Кіргізька, Кримська, Німецька, Татарська, Якутська, Чуваська і як автономні області: Вотська, Комі-Зирянська, Калмицька, Адигейська, Інгуська, Кабардино-Болкарська, Карачаївська, Північно-Осетинська, Черкеська, Чеченська, Ойратська, Кара-Калпацька, Марійська. Ціла низка автономних областей і республік входять до складу інших радянських республік.

Лише після того, як було знищено остаточно владу поміщиків і капіталістів, коли на чолі стала пролетарська кляса, що абсолютно не зацікавлена в будь-якому соціальному, національному чи расовому пригніченні, а яка, навпаки, своїм завданням поставила знищення всякої нерівності, залежності рас чи націй,— лише тоді могла виникнути можливість урівноправити ці, раніш пригнічені, народи і на руїнах старої Росії, старого європейського жандарма, заснувати величезний братерський Союз вільних, визволених Жовтнем, рівноправних національних республік і інших державних об'єднань. Замість расово-національної ненависти і пригноблення ми будуємо і збудуємо нову пролетарську культуру національної і расової рівноправності, нову культуру братерської співпраці, співжиття вільних братерських народів.

Товариші, наша робота ніяк не обмежується тим, щоб лише урівноправити народи. Наслідки столітньої влади поміщиків і капіталістів дають себе відчувати. Перед нами стоїть завдання вести широку роботу так, щоб на тлі зруйнування рештків економічної нерівності націй і народів піднести всі народи до однакового, все далі підвищуваного культурного, господарчого і соціального рівня. І ми це завдання виконуємо. Коли взяти за нашою п'ятирічкою темпи господарчого розвитку і капіталовкладення в промислове господарство по РСФРР за 100%, то темпи капіталовкладень по Україні становлять понад 200%, у Білорусі близько 300%, в Середньо-Азійських республіках, Туркменістані і Узбекистані — понад 400%.

Темпи господарчого розвитку, намічені для найвідсталіших господарчо, найбільше соціально пригнічених областей і республік Середньої Азії, Туркменістану, Узбекистану і Казакстану, є значно більші в порівнянні з передовими країнами нашого Союзу, а це тому, щоб вони могли догнати ці передові країни, щоб, піднімаючи свій господарчий, соціальний і культурний рівень, весь наш Союз республік в цілому міг даліше поступово розгортати своє завдання в господарчому відношенні — наздогнати і перегнати передові капіталістичні країни.

Завдання нашого Союзу полягає не лише в тому, щоб дати можливість трудящим кожного народу виявити всі свої здатності, всю свою творчість і самодіяльність. Наш Радянський Союз є братерським об'єднанням, що ми його склали для взаємної і спільної допомоги і оборони нашої пролетарської влади від нападу капіталістичних країн, для взаємної допомоги в спільних завданнях соціалістичної перебудови нашої країни.

Завдання Союзу і завдання господарчо розвиненіших пролетарських республік є всіляка допомога в культурно - господарчому розвитку національних республік, що були до революції найвідсталішими і що тепер потребують найбільших зусиль для свого піднесення. Візьму, наприклад, таку організацію, як Центрвидав народів СРСР, що має загальносоюзне значіння і що його завдання спеціально скероване на таку допомогу. Завдання Центрвидаву народів СРСР є видавати літературу мовами народів СРСР, що лише тепер починають іти шляхом свого господарчо - культурного розвитку. Досі Центрвидав видавав літературу для цих народів, що почали лише тепер свій розвиток, лише 32 мовами, в той час, коли у нас живуть дрібні, невеликі загони трудящих мас окремих народів, що їх кількість досягає 120 - ти, а наші завдання є підняти до єдиного культурного рівня - раніш найвідсталіші і пригноблені народи, де таяться нові сили, де зріють і спіють нові таланти і нові генії для нашої нової пролетарської культури.

В кожній з наших республік ми маємо завдання відтворити і скласти нашу нову національну культуру. У вас, товариші революційні письменники капіталістичних

країн, де націоналізм, фашизм і інші прояви людської ненависті владних верств зараз виявляють себе в найганебніших і жорстоких формах, може виникнути питання, як це ми в нашому Радянському Союзі, що має перед собою інтернаціональне завдання соціалістичної перебудови, ставимо перед собою завдання побудови національних культур. Але ми добре знаємо, що для того, щоб піднести свідомість, підняти самодіяльність широких трудящих мас кожного народу, треба дати йому пролетарську науку клясової свідомості на його мові, дати йому його культуру в його мові, що повинна бути національна за мовою, пролетарська, соціалістична за змістом. Будівництво національної культури за формою і мовою, пролетарської і інтернаціональної за своїм змістом стоїть перед нами у всіх наших республіках, у цілому нашому Союзі.

А поруч з цим, щоб уникнути будь-якого збочення на бік націоналізму і шовінізму, ми ставимо своїм завданням в кожній республіці, в кожній області культурне забезпечення кожної національної меншості. Як ми виконуємо це завдання? Дозволю собі навести дані лише про Україну. У школах ми ведемо викладання рідною мовою дитячого населення, знаючи, що лише тоді можна дати дитині тверді знання, коли їх подається її рідною мовою.

Українською мовою велось в 1929 році викладання в 16.506 школах, російською мовою в 1342 школах, єврейською в 486 школах, німецькою в 581 школі, польською в 344 школах, молдаванською в 120 школах і мовою інших національностей в 661 школі. Це дані за 1928-29 р. З того часу числа збільшилися. Українських шкіл збільшилося на 174%, єврейських на 215%, німецьких на 364%, польських на 227%, молдаванських на 222%.

Зараз ми маємо на Україні більш як 1300 національних сілрад і понад 100 національних районів. У нас на Україні є такі національні райони і сілради: польські, німецькі, болгарські, румунські, чеські, шведські, грецькі і татарські. Так само існують національні сілради і райони по інших радянських республіках нашого Союзу. Наприклад, на Північному Кавказі є одна італійська сілрада, а на побережжі Чорного моря, в автономній республіці Абхазії є одна негритянська сілрада. (Оплески).

Національно-культурне будівництво, що провадиться нами в нашому Союзі, є дійсно будівництво нової культури, яка цілковито відрізняється від культури капіталістичних країн. І це наше будівництво, національно-культурне будівництво, ця наша національна політика має величезний вплив і на боротьбу пригноблених мас, пригнобленої трудящої людности всіх колоніальних і напівколоніальних країн.

Я перетомив вашу увагу цілою низкою повідомлень про окремі форми, про окремі прояви тої роботи, що ведеться у нас. Дозвольте мені ще подати кілька рис, що характеризують усю цю проведену нами роботу. Ми ведемо свою господарчу, наукову, літературну, художньо-творчу роботу на тій базі, що її створила трудяща людність на протязі сторіч і десятиріч до Жовтневої революції. Жовтнева революція це є відвойовання від маєтних панівних клас буржуазії і поміщиків всього того блага, яке накопичене людською силою і творчим розумом людства в попередньому творчому процесі. Але водночас Жовтнева революція дає цілковитий поворот його і повне виявлення всіх творчих потенціальних сил, властивих трудящому населенню. Лише Жовтнева революція, лише влада пролетаріату звільнює всю культуру від ганебної ролі в буржуазному суспільстві бути служницею інтересів буржуазії, прислужницею панівних клас. Лише Жовтнева революція складає можливості піднімати внутрішні властивості широкої мистецької і наукової творчости.

Для нас, казав я, знову підкреслюю, об'єктивним мірилом наукової чи мистецької творчости є співвідношення між мистецьким художнім твором і об'єктивним великим творчим процесом соціалістичної перебудови країни, великим процесом усієї соціалістичної пролетарської революції. Лише та творчість має внутрішні якості, є дійсно художня, дійсно наукова, є дійсно творчим твором, яка знаходить собі об'єктивні точки опертя у величезному масовому мільйоновому творчому соціалістичному процесі.

Одночасно ми можемо зазначити, що саме для художнього, для наукового твору, для дійсної творчої роботи таке сполучення його внутрішньої суті з основними завданнями творчого процесу соціалістичної перебудови є велика рушійна сила, що широко

32 розгортає виявлення всіх дійсних його внутрішніх сил. Творча діяльність потребує широкого розгорнення потреб соціалістичної перебудови країни. Соціалізм — це велика широка суспільна смуга, це велике всеохоплююче завдання, яке просякає цілий обсяг усіх і всяких завдань, усіх і всяких галузей і теренів соціальної творчості і соціального буття.

Культура пролетарської революції базується на попередній культурі, вона бере від попередніх шаблів людського розвитку все те, що є живе, все те, що є достойне і гідне, і на цій базі ми будуємо уже нову культуру, що відповідає новим завданням, новим шаблям розвитку людства, до яких ми прийшли. Ми зараз у підготовній класі соціалістичної перебудови, соціалістичної творчості, але ми все ж таки перейшли до основної соціалістичної творчості. Ми вже першим кроком ступаємо по соціалістичній землі, уже переходимо до побудови соціалістичного суспільства і його співвідношень. Тому перед нами у повному обсязі стоять завдання будувати пролетарську культуру, розгортати культуру, властиву новим класовим співвідношенням. Програма ВКП(б), говорячи про завдання культурно-освітніх процесів, формулює ці завдання такими словами:

„Нашим завданням є виховати нові покоління, які будуть здатні будувати й збудувати остаточно соціалізм“. Наша культура є культура пролетарської диктатури, нової великої класової боротьби і братерського соціального об'єднання трудящих усіх націй і усіх рас, культура праці і солідарності, є культура, яка ці завдання собі свідомо ставить.

Відчитуючись перед вами, шановні товариші закордонні революційні письменники, я мушу сказати, що маємо також і багато хиб. У повсякденній боротьбі з труднощами пробиваємо собі кожний крок наперед. Кожний крок нашого господарчого розвитку для нас є наслідок великої кривавої та повсякчасної класової боротьби. І кожний крок наш в галузі культури є також наслідок напруженої класової боротьби.

Закінчуючи свою доповідь, мушу сказати, що ми на своєму терені для нового культурного суспільства творимо все те, що ми можемо. Ми напружуємо всі зусилля і що далі, то поглибленішими темпами, ударними

ЙОГАНЕС Р. БЕХЕР

Член делегації німецьких пролетарських письменників на 2-ій Світовій Конференції Революційної Літератури

методами, соціалістичним змаганням, буксиром, новими пролетарськими методами ми далі просуватимемо й розвиватимемо нову культуру пролетарської революції. І тому ми творимо це в повній свідомості, що наша робота є робота, скерована до соціалізму, до всесвітньої пролетарської революції.

Хай живе всесвітня пролетарська революція! (Оплески).

ЛЕОНІД ПЕРВОМАЙСЬКИЙ

НЕВІДОМІ САЛДАТИ¹

ТРАГЕМА

Закінчення

ПУНКТ ЧЕТВЕРТИЙ

Вагон - штаб армії Старого. В купе Старого сидить Громова, латає шинелю Полтави, що стоїть на варті коло входу, весь заглиблений у свої спогади. Він навіть не помічає, як від мислей для себе переходить до мислей вголос, жваво жестикулює, звертаючись до Громової

Полтава

А у нас у Зачепилівці ягоди,
Лежиш під деревом — співають дівчата.
А потім, річки... По рибу я ходив
Вечорами тихими. Як кричати
Хочу додому. У нас там річки,
Ягоди у нас там.
А дівчата, дівчата які!
От хоч би Злиднева Настя...
Е, та ти не знаєш,
А я до тебе, як до знайомої...

Громова

подає Полтаві за-
латаву шинелю.

Готово, товаришок. На ось, маєш!
Кінчимо воювати, поїдеш додому,—
Не горюй, товаришок, тринь - трава все.
Потім життя буде, як казка...

¹ Див. „Гарт“ № 9, 1930 р.